

ЯКОВЕНКО Р. В.

ЛЕКЦІЯ № 10

з курсу

**ОСНОВИ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

для студентів інженерно-технічних спеціальностей

м. Кропивницький – 2018

УДК 330.101(075)

ББК 65.01я73

Я47

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики. Протокол від 12 вересня 2018 року № 2.

© Р.В. Яковенко, 2018.

© ЦНТУ, 2018.

Тема 10. СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

ЗМІСТ

1. Споживання та поведінка споживача.
2. Заощадження та його зв'язок із споживанням.
3. Інвестиції та фінансові ринки.

1. Споживання та поведінка споживача

Споживання – це сума грошей, яка витрачається населенням на придбання матеріальних благ і послуг. Базою для цього є дохід після сплати податків, який, крім споживання, використовується для заощаджень.

$$Д = С + З$$

Загальна закономірність споживання Енгеля засвідчує, що разом зі зростанням доходів зростає загальний рівень витрат і споживання.

Перший закон Енгеля доводить, що зі зростанням доходів зростає споживання як продовольчих, так і непродовольчих товарів, проте темп зростання споживання перших є меншим за темп зростання споживання непродовольчих товарів. Висновок: *в процесі зростання доходу, частка витрат на продукти харчування в структурі загальних витрат відносно зменшується.*

Другий закон Енгеля визначає, що витрати на предмети розкошу чи заощадження люди роблять лише при високому рівні доходів, що перевищує рівень, необхідний для задоволення основних потреб. Нормальним (необхідним) вважається рівень життя, при якому раціональні кошти фізичного споживання не перевищують 80% доходу, а решту становить так званий **вільний дохід**.

Розрізняють два ключові показники, що характеризують споживання:

- **середня схильність до споживання (ССС)**, або частина доходу, що використовується на споживання;

$$ССС = \frac{С}{Д} \times 100\%$$

- **гранична схильність до споживання (ГСС)**, або зміна споживання в залежності від зміни доходу.

$$ГСС = \frac{\text{зміна } С}{\text{зміна } Д} \times 100\%$$

Кожний споживач намагається використати свій грошовий дохід таким чином, щоб отримати максимальне задоволення, враховуючи те, що кожен товар для нього має різну корисність.

Корисність – це спроможність товару задовольняти потреби. Корисність кожного товару для різних людей в різні періоди часу та в різних обставинах є різною.

Закон спадної граничної корисності свідчить про те, що корисність кожної наступної одиниці товару, що споживається зменшується.

2. Заощадження та його зв'язок із споживанням

Заощадження – це частка доходу після сплати податків, що не споживається. Інакше кажучи, це частина доходу яку споживач приносить в жертву заради майбутнього задоволення. Як і споживання, заощадження характеризується двома основними показниками:

- **середня схильність до заощадження (ССЗ)**, або частина доходу, що використовується на заощадження;

$$ССЗ = \frac{З}{Д} \times 100\%$$

- **гранична схильність до заощадження (ГСЗ)**, або зміна заощадження в залежності від зміни доходу.

$$ГСЗ = \frac{\text{зміна } З}{\text{зміна } Д} \times 100\%$$

Сума ССС та ССЗ повинна дорівнювати розміру доходу або 100%. Сума ГСС та ГСЗ завжди дорівнює 1 або 100 %.

В міру зростання доходів, відбувається зростання як споживання, так і заощаджень, але при цьому ГСЗ має схильність до зростання, а ГСС – до зменшення.

Заощаджувати активи можна у вигляді грошей, цінних паперів, творів мистецтва, коштовностей тощо. Але слід пам'ятати, що кожен з цих активів має різну прибутковість, по-різному знецінюється та має різну *ліквідність*. Тому при обранні способу, слід враховувати орієнтовний термін на який здійснюється заощадження та мету зберігання активів.

3. Інвестиції та фінансові ринки

Інвестиції (капіталовкладення) – це витрати підприємств на розвиток та розширення виробництва, придбання устаткування, капітальне будівництво, досягнення соціального ефекту. Інвестиції формують виробничий капітал, сприяють нагромадженню фондів підприємств та створюють основу для економічного зростання в майбутньому.

Слід розрізняти валові та чисті інвестиції. **Валові** інвестиції відображають виробництво усіх інвестиційних товарів, призначених як для заміщення відпрацьованого обладнання (амортизація), так і для нагромадження капіталу. **Чисті** інвестиції відбивають тільки приріст виробничого капіталу.

$$VI = CI + A$$

$$CI = VI - A$$

$$A = VI - CI$$

В залежності від співвідношення валових інвестицій та амортизації можна зробити висновки щодо рівня розвитку економіки:

- $VI > A$, тобто мають місце чисті інвестиції, економіка зростає;
- $VI = A$, економіка знаходиться у фазі застою, відбувається лише відновлення відпрацьованого обладнання;
- $VI < A$, економіка знаходиться на стадії спаду, виробництво зменшується.

Також розрізняють **прямі** (безпосередні) та **непрямі** (за допомогою посередників фінансового ринку), **коротко- та довгострокові**, **внутрішні та зовнішні інвестиції** (в залежності від розташування суб'єкта).

До основних видів інвестиційної діяльності, які є об'єктом державного регулювання відносять: **реальні інвестиції** (капіталовкладення у виробництво), **фінансові інвестиції** (вкладання у цінні папери), **інтелектуальні інвестиції** (патенти, ліцензії, ноу-хау, в розвиток людини).

Існує зворотний зв'язок між попитом на інвестиції та розміром ставки відсотка. Чим більше ставка відсотка – тим меншим є сенс капіталовкладень. Прийнято вважати, що заощадження домогосподарств є негативним явищем, що вилучає гроші із загальної системи обігу товарів і доходів. Ідеальним для економічної системи явищем є повне використання доходів домогосподарств та підприємств на споживання, однак воно обмежує можливості домогосподарств у майбутньому.

Одним з показників економічної рівноваги (разом із рівновагою між попитом і пропозицією) є рівновага між обсягом заощаджень та інвестицій. Посередником, що перетворює заощадження на інвестиції є **фінансовий ринок**. Це система спеціалізованих кредитно-фінансових установ, яка трансформує вільну грошову масу у виробничий капітал, стимулюючи виробництво та підвищуючи доходи населення. До суб'єктів фінансового ринку відносять банки, інвестиційні компанії, кредитні спілки та інші спеціалізовані небанківські кредитні установи.

Зберігати гроші в банку вигідніше ніж тримати їх вдома, банк захищає їх від знецінення шляхом виплати відсотків, та, якщо це потрібно, шляхом **індексації**. Для своєчасного повернення внеску з відсотками банк повинен інвестувати гроші вкладника у прибуткову справу.

Особливого значення сьогодні набувають **інвестиції в людський капітал** – під ними прийнято розуміти будь-який захід, що спрямований на підвищення продуктивності праці робітників через освіту, поліпшення здоров'я, підвищення мобільності робочої сили, підвищення кваліфікації та набуття додаткових здібностей.

Література:

1. *Яковенко Р. В.* Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
2. *Яковенко Р. В.* Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. *Яковенко Р. В.* Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. *Яковенко Р. В.* Робоча програма дисципліни „Основи економічної теорії” для студентів денної та заочної форми навчання за галуззю знань 13 „Механічна інженерія”, спеціальностей 131 „Прикладна механіка”, 133 „Галузеве машинобудування”, 274 „Автомобільний транспорт”, 192 „Будівництво та цивільна інженерія” / Р. В. Яковенко, Г. К. Волчкова. – Кропивницький : КНТУ, 2017. – 36 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6986/1/200pdf.PDF>.
5. *Яковенко Р. В.* Основи економічної теорії для технічних спеціальностей : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кропивницький : КНТУ, 2016. – 50 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6135/1/konsp16.PDF>.
6. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : конспект лекцій. Частина перша. / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 68 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6171/1/konspek1.PDF>.
7. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : конспект лекцій. Частина друга. / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 80 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6172/1/konspek2.PDF>.
8. *Яковенко Р. В.* Основи економічної теорії для студентів юридичного факультету : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КІРУЕ, 2016. – 50 с. : іл. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6419/1/konsUF.PDF>.
9. *Яковенко Р. В.* Економічна теорія : опорний конспект лекцій для студентів спеціальностей „Менеджмент” та „Міжнародні економічні відносини” / Роман Яковенко. – Кропивницький: КНТУ, 2016. – 72 с. : іл.

Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6168/1/Konspekt16O.PDF>.

10. Яковенко Р. В. Наукова робота студентів : методичні поради та рекомендації / Роман Яковенко. – Кіровоград : „ПіК”, 2009. – 40 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6104/1/nrsss17.PDF>.

11. Яковенко Р. В. Тести для контролю знань з навчальної дисципліни „Економічна теорія” / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : КНТУ, 20016. – 17 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6318/1/test16pdf.PDF>.

12. Яковенко Р. В. Тести для контролю знань з навчальної дисципліни „Основи економічної теорії” для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2011. – 24 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6319/1/test16teh.PDF>.

13. Яковенко Р. В. Економічна теорія : зразки практичних розрахункових робіт / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 22 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6424/1/zrazki.PDF>.

14. Яковенко Р. В. Актуальна тематика наукових досліджень студентів / Роман Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 5 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7097/1/256pdddf.PDF>.

15. Яковенко Р. В. Питання до заліку з дисципліни „Основи економічної теорії” для студентів денної та заочної форми навчання / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 4 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6989/1/203pdf.PDF>.

16. Яковенко Р. В. Вопросы для зачёта/экзамена по курсу «Основы экономической теории» в 2017-2018 учебном году для иностранных студентов / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 4 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7096/1/255pdf.PDF>.

17. Яковенко Р. В. Активізація контролю знань з паралельного вивчення економіки та англійської мови / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 8 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7414/1/301pdf.PDF>.

18. Яковенко Р. В. Допоміжна частина з паралельного вивчення економіки та англійської мови / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 11 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7415/1/302pdf.PDF>.

19. Яковенко Р. В. Економічні категорії, економічні показники та економічні закони : навчальний посібник з курсу «Основи економічної теорії» для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 20 с. Доступно за адресою:
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7416/1/303pdf.PDF>.

20. Яковенко Р. В. Анотація курсу „Основи економічної теорії” для технічних спеціальностей / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 7 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7394/1/293pdf.PDF>.

21. Яковенко Р. В. Бюджет і бюджетний устрій України : лекція і контрольні тести для перепідготовки та підвищення кваліфікації / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 11 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7418/1/305pdf.PDF>.

22. Яковенко Р. В. Людський капітал та людський потенціал / Роман Яковенко // Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки. – Кіровоград : КНТУ. – 2013. – Вип. 24. – С. 186–193.

23. Яковенко Р. В. Стан інвестування в Україні / Р. В. Яковенко, В. В. Паливода // Materialy VII mezinarodni vedecko–prakticka konference [„Aktualni vymozenosti wedy – 2011”]. (Прага, Чехія, 27 червня – 5 липня 2011 р.). – Praha : Publishing House „Education and Science” s.r.o., 2011. – Dil 6 : Ekonomicke vedy. – С. 57–65.

24. Яковенко Р. В. Шляхи активізації залучення іноземних інвестицій / Р. В. Яковенко, К. О. Семенюк // Матеріали за 11-а міжнародна научна практична конференція [„Новината за напреднали наука – 2015”]. (Софія, Болгарія, 17-25 травня 2015 р.). – София : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2015. – Том 5 : Икономики. – С. 17–19.

25. Яковенко Р. В. Шляхи розв’язання актуальних проблем інвестування в Україні / Р. В. Яковенко, В. Ю. Соловійова // Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції. 27-28 жовтня 2016 р., м. Ірпінь. – Т 1. – Ірпінь : УДФСУ, 2016. – С. 195–198.

26. Грешнікова М. О. Пріоритетні напрямки зовнішньої інвестиційної політики / М. О. Грешнікова, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 124–130.

27. Самсонова К. В. Проблеми державного регулювання ринку цінних паперів в Україні / К. В. Самсонова, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 211–215.

28. Яковенко Р. В. Проблеми інвестування та шляхи їх розв’язання / Р. В. Яковенко, К. О. Семенюк // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф. – 2015. – Вип. 8. – С. 106–111.

29. Яковенко Р. В. Потенціал та реальні важелі впливу на тіньові демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=4642>. – Назва з титул. Екрану.

30. Яковенко Р. В. Сутність державної інвестиційної політики [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/05/20/sutnist-derzhavnoi-investitsiinoi-politiki>. – Назва з титул. Екрану.

31. *Яковенко Р. В.* Економічний механізм процесу інновацій [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=8388>. – Назва з титул. Екрану.

32. *Яковенко Р.* Інвестування в Україні : тенденції і стан на 1.01.2011 р. [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/vartist-virobnitstva-v-umovah-suchasnih-tsivilizatsiinih-zrushen>. – Назва з титул. екрану.